

Kozmogónia, szabadság, altruizmus

Rudolf Steiner előadása, Dornach, 1919. október 10. (GA 191)

/Ez a 15 előadásból a negyedik, amelyet Rudolf Steiner 1919-ben, október-november során Dornachban tartott. Ez az előadás „Szociális impulzus a modern civilizáció gyógyításáért” címmel is ismert. Az előadássorozat címe: „Szociális kérdések és ezek spirituális háttere”. Ezeket németül...c.-mel adták ki. Az előadás szövege gyorsírással lejegyzés alapján készült, az (angol) fordító ismeretlen. (GA 191)/

A következő néhány estén jelen korunkkal kapcsolatos dolgokról akarok beszélni, amely ahhoz szükséges, hogy helyesen megértsük mai világunkat, és helyesen cselekedjünk benne. Nem nehéz észrevenni civilizációnk hanyatlásának jeleit, számos tény mutatja ezt, bármerre is nézzünk. Világunk magában hordozza azokat az erőket, amelyek hanyatlását okozzák. Miután felismerjük civilizációnkban a hanyatlásnak ezeket az erőit, fel kell kutatnunk azokat a területeket, ahol a megújulás forrásai rejlenek. Ha megfigyeljük jelenlegi civilizációnkat, azt láthatjuk, hogy három fő lehúzó erő van jelen; három olyan erő, amelyet fokozatosan és elkerülhetetlenül le kell győzni. Minden aggasztó jelenség, amivel ma találkozunk, az emberiség fejlődésének menetében nyer értelmet – ahogy az is, amin még át kell mennünk, és aminek sok szempontból még csak a kezdetén járunk – mindez csak számos tünete annak a hatalmas folyamatnak, amely korunkban zajlik, és ami az egészen belül a hanyatlás és elbukás jelenségét mutatja.

Ha közvetlen civilizációnkon túlra tekintünk – azon túlra, ami csak saját időnkben vagy az elmúlt három-négy században zajlott – ha az emberiség fejlődésének egészét vizsgáljuk, akkor megfigyelhetjük, hogy a korábbi korszakok civilizációi meg voltak alapozva, ezekre az alapokra épült a mindennapi élet gondolkodása és szokásai. Mi ma csak azt hisszük, hogy rendelkezünk ilyen alapokkal. Ezek a régi civilizációk – különösen a pogány kultúrák- rendelkeztek egyfajta természettudományos jelleggel. Ez a természettudományos jelleg lehetővé tette, hogy az emberek felismerjék, hogy ami a lelkükben él, az az egész univerzum életének része. Csak gondoljunk arra, hogy a görögök milyen eleven képzetekkel rendelkeztek a mindennapi létezés határain túli világról, a szellemi lények és istenek érzékelésén túli világról. Az embernek csak fel kell idéznie, milyen eleven szerepet játszott a mindennapi életben az, hogy a régi civilizáció embere és a spirituális világ lényei között –akik az ember számára nem voltak idegenek - mindenféle formában kapcsolat maradjon. Mindennapi tevékenységeiben a régi idők embere egy olyan teremtés részének tudta magát, amely nem ért véget a hétköznapi világ határainál, hanem ahol a szellemi lények tevékenysége érzékelhető volt. A legközönségesebb mindennapi teendőket is a szellemi erők irányítása alatt végezték. Ily módon, különösen a pogány kultúrákban, azt találjuk, ha visszatekintünk ezekre, hogy egy természettudományos jelleg uralta, amit legjobban úgy írhatnánk le: azokban az időkben az emberek *kozmozgóniával* rendelkeztek, ami azt jelentette, hogy önmagukat a teljes univerzum tagjaiként ismerték fel. Tudták, hogy nem csak egyszerűen olyan eltévedt lények, akik a zöld föld mezőin vándorolnak, mint az eltévedt birkák, hanem akik részei és részesei a teljes, tágas világegyetemnek, és akiknek megvannak a saját feladatai ebben a világegyetemben. A régi korok embere *kozmozgóniával* rendelkezett.

Civilizációnk nem rendelkezik a kozmogónia megalkotására való szándékkal a mindennapi életben. Gondolkodásunk jellege, a kifejezés valódi értelmében, nem őszintén tudományos. Egymástól elszigetelt tényeket veszünk számba, és megalkotjuk a gondolatok logikus rendszerét, de nem rendelkezünk valódi tudománnyal, amely gyakorlati összeköttetést teremtene köztünk, és a szellemi világ között. Milyen jelentéktelen az a szerep, amit hétköznapi éltünkben a tudomány ma betölt, ahhoz képest, amit a régi korok embere átélt, amikor a szellemi világ erői rajta keresztül tevékenykedtek! Minden cselekedetében kozmogónia volt; a hatalmas világmindenség

tagjaként ismerte fel magát, úgy tekintett magára, saját legmélyebb természetére, ahogy a Napra, Holdra és a csillagok világára. Tehát a régi civilizációk kozmogóniával rendelkeztek; de a mi civilizációnk számára ez a kozmogónia elveszett. Kozmogónia nélkül az életben az ember nem lehet erős. Ez az egyik dolog, amely civilizációnk hanyatlását előidézi.

A második tényező, amely civilizációnk hanyatlásához vezet, az, hogy nem létezik a *szabadság* valódi impulzusa. Civilizációnkból hiányzik az erő ahhoz, hogy az életet az általános szabadság széles alapjára helyezze. Napjainkban csak nagyon kevés ember jut el a szabadság valódi felfogásához. Nagyon sokan beszélnek róla, de nagyon kevesen jutnak el odáig, hogy valóban megértsék mi is a szabadság, és még kevesebben vannak azok, akik annak valódi impulzusát hordozzák. És ennek következtében civilizációnk fokozatosan belesüpped valamibe, amiben nem találhat sem erőt, sem támogatást; a *fatalizmus*ba.

Lehet vallási a fatalizmusunk, amikor az ember valamiféle vallásos erőknél adja át magát, ezeket a vallásos erőket téve meg mesterévé, és nem kér többet, mint hogy madzagon rángassák, akár egy bábot. Vagy létezik fatalizmus a természettudományban. És ennek a tudományos fatalizmusnak a hatása tetten érhető abban, ahogy az emberek minden eseményt természeti vagy gazdasági szükségszerűségnek tartanak, és nem hagynak az emberi szabad cselekedet számára hatóterületet. És amikor az emberek a gazdasági élethez vagy természet világához béklyózva érzik magukat, az minden szempontból *fatalizmus*. Vagy létezik az a fatalizmus, amely a vallásos hitek modernebb formáiban nyilvánul meg; az a fatalizmus, amely a szabadságot szándékosan eleve kizárja. Csak kérdezzék meg maguktól, hány szív és lélek van ma, amely tudatosan vágyódik arra, hogy magát átadja, Krisztusnak, vagy valamilyen spirituális erőnek, hogy az azt csinálja vele, amit akar. Gyakran még az antropozófiát is vádolják ezzel, hogy nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy az ember Krisztusnak adja át magát, és ne magának. Az emberek jobban szeretik, ha vezetik, ha irányítják őket; nagyon is szeretnék, hogy a fatalizmus igaz legyen. Milyen gyakran mostanában, ezekben a zavaros években, hallhattuk, ahogy az emberek egymást kérdik: „Miért nem jött Isten, miért nem jött Krisztus ennek vagy annak az embercsoportnak a segítségére? Léteznie kell valahol az isteni igazságszolgáltatásnak!” Az emberek szeretnék ezt az isteni igazságszolgáltatás, szeretnék magukat ettől függővé tenni, mint a Sorstól. Az ember nem *akar* eljutni ahhoz a veleszületett erőhöz, ami a Szabadság impulzusából ered, és áthatja egész lényt. Egy olyan civilizáció, amely nem tudja, hogyan táplálja a Szabadság impulzusát, az meggyengíti az embert, és önmagát hanyatlásra kárhoztatja.

Ez a második dolog. Ezek azok az erők, amelyek civilizációnk hanyatlását okozzák. Az első a *kozmogónia* hiánya, és a második, a *szabadság* eredeti impulzusának hiánya.

És a harmadik, hogy civilizációnk képtelen kibontakoztatni bármi olyat, amely képes felfrissíteni, áttüzesíteni vallásos érzéseinket és szándékunkat. Civilizációnknak valójában semmi más nem áll szándékában, mint a régi vallásokat táplálni és kihűlt hamvait csodálni. De ahhoz, hogy új vallásos impulzusokat hozzon az életbe, hiányzik az erő civilizációnkból. És ahogy ez hiányzik, úgy hiányzik az életben a valóban altruista cselekedethez is az erő. Ez az oka annak, hogy civilizációnk minden folyamata olyan egoista, mert nincs benne valódi, erős, altruista motiváló erő. Semmi más nem képes altruista motiváló erőt táplálni, csakis az *élet spirituális /szellemudományos/ szemlélete*. Csak ha az ember a szellemi világ tagjaként ismeri fel magát, függeszti fel olyan hatalmas mértékű érdeklődését saját maga iránt, hogy az egész világ körülötte forogjon. Amikor ezt megteszi, akkor az egoista motivációkat altruista motivációk váltják fel. Korunk azonban nem sokat tesz azért, hogy ilyen mértékben érdekelje a szellemi világ. A szellemi világ iránti érdeklődést még tovább kell fokozni, mielőtt az ember valóban tagjának érzi magát.

És ez történt az olyan magasból alászállt impulzusokkal, mint amilyen a reinkarnáció és karma tanítása, amely hozzánk és civilizációnkhoz eljutott. De hogyan interpretálták ezeket az impulzusokat? A legmélyén nagyon is egoista módon értelmezték a reinkarnáció és karma ideáit, még azok is, akik azt befogadták. Például ezt mondták: nos, egyik vagy másik életében az ember azt kapja, amit megérdemel. Még a máskülönben elég intelligens emberek által vallott saját reinkarnációra és karmára vonatkozó ideák is bizonyosan szavatolják az emberi szenvedés létezését. Ennek mélyén nem a szociális kérdés megítélése áll, pedig mondhatjuk, hogy egyébként intelligens emberekről van szó; ha egy ember szegény, akkor ez azért van, mert ezt érdemelte az előző inkarnációjában, és csak le kell dolgoznia ebben az inkarnációjában azt, amit az előző alapján megérdemel. Még az olyan ideák, mint amilyen a reinkarnáció és karma ideája, képtelen áthatni civilizációnkat oly módon, hogy akár csak egy embert is megmentene, és nem képes ösztönözni az érzékenységet az altruizmus iránt. Nem elegendő csak bevezetni olyan ideákat, mint amilyen a reinkarnáció és a karma; a kérdés az, hogy *milyen módon* vezetjük ezeket be. Ha ezek pusztán az egoizmust fokozzák, akkor ezek nem felemelik civilizációnkat, hanem annak további süllyedéséhez járulnak hozzá. Van egy másik módja annak, ahogy a reinkarnáció és karma etikátlan ideává válik, anti-etikus ideává. Sokan mondják: „Jónak kell lennem, és akkor szerencsés inkarnáció vár rám a következő életben.” Ilyen motiváció alapján cselekedni, azért lenni erkölcsös, hogy a lehetséges legkellemesebb időt élhessem legközelebb – ez nem egyszerűen egoizmus, de dupla egoizmus. Ezt a dupla egoizmust kapja számos ember tulajdonképpen a reinkarnáció és karma ideájából. Civilizációnk olyan kevésbé rendelkezik bármiféle altruista vagy vallásos impulzussal, hogy még a reinkarnáció és karma ideáját is képtelen úgy felfogni, hogy az altruista cselekedetekre és érzésekre és ne egoistákra ösztönözzön.

Ez az a három dolog, amely civilizációnkban a hanyatlás és alászállás erőiként működik; a kozmogónia hiánya, a szabadság szilárd alapjának hiánya, az altruista érzék hiánya. De kozmogónia nélkül, láthatják, nincs valódi tudomány, vagy tudásrendszer. És akkor nincs valódi tudás, akkor minden tudás végső soron pusztá játékká válik, amelyben az ember világa és kultúrája játékszer. És ez az, amivé a tudás sok szempontból korunkban lett, amennyiben nem a külső kultúra, külső technikai kultúra utilitarista esetlegessége. A szabadság sok szempontból üres frázissá vált, mert civilizációnk ereje nem teszi általános alappá a szabadságot, és nem terjed el a szabadság impulzusa. A gazdaság területén sincs meg az a lehetőségünk, hogy a szociális irányba továbblépünk, mert civilizációnkban nincs altruista motiváló erő. Szocializálódni azt jelenti, hogy szociális keretet teremtünk ahhoz, hogy minden ember a többi emberért éljen és dolgozzon. De csak képzeljük el, hogy jelenlegi civilizációnkban minden ember a többi emberért próbálna élni és dolgozni! Miért van az, hogy társadalmi rendünk úgy intézményesül, hogy minden egyes ember csakis önmagáért élhet és dolgozhat? Ilyenek intézményeink.

Fölmerül a kérdés: hogyan fogunk felülkerekedni civilizációnk hanyatlásának és alászállásának ezen jelein? Civilizációnk hanyatlásának jeleit reménytelen szépíteni, kedves barátaim. Nem tehetünk mást, mint felismerjük azokat a tényeket, amelyekről itt beszéltünk. Pártatlanul, fenntartások és illúziók nélkül kell elfogadnunk ezeket. Azt kell mondanunk magunknak: ott vannak a hanyatlás és alászállás ezen erői, és nem kell, hogy az ember azt higgye, hogy ezeket bármilyen módon más irányba terelhetné, vagy bármi ehhez hasonlót. Nem, ezek nagyon hatalmas hanyatlási erők, és szükséges, hogy helyesen nevezzük meg ezeket, és úgy beszéljünk róluk, ahogy mi most. Ha ezt megtettük, oda kell fordulnunk, ahol az újbóli felemelkedés erői találhatóak, és ez ne csak elmélet legyen. Az emberek a mai időkben a leggyönyörűbb teóriákat találhatják ki, a legszárnyalóbb kijelentéseket tehetik, de csak teóriával az ember semmit sem érhet el. Ha a civilizációnk mindenestül olyan lenne, mint amilyenek leírtam – ha valóban mindenestül olyan lenne – akkor nem lenne más hátra, csak hogy azt mondjuk magunknak:

„csak hagynunk kell civilizációnkat darabokra esni, és magunkat is vele együtt”. Bármilyen módon megkísérelni időnk jeleit felruházni tisztán teóriákkal és koncepciókkal, teljesen abszurd lenne.

Az ember csak azt kérdezheti: Talán a kérdés gyökere nem húzódik valójában mélyebben? Igen, mélyebbről ered. Korunk embere túlságosan meghajlik az „Abszolút” előtt. Amikor azt kérdi: „mi az igazság?” azt érti ezen, hogy „mi az abszolút igazság?”, nem azt, hogy mi az igaz egy bizonyos korban?” Amikor azt kérdi: „mi a jó?”, azt kérdi: „mi az abszolút jó?” Nem azt kérdezik az emberek, hogy mi a jó Európának? Mi a jó Ázsiának? Mi a jó a huszadik századnak? Mi a jó a huszonötödik századnak? Abszolút jóról és igazságról kérdeznak. Nem azt kérdezik, hogy mi létezik jelenleg az emberiség konkrét evolúciójában? De más módon kell feltennünk magunknak a kérdést, mert a dolgok aktuális mivoltát kell néznünk, az aktualitás nézőpontjából, és másképp kell feltennünk a kérdésinket. Nagyon gyakran úgy, hogy a válaszok paradoxonoknak tűnnek ahhoz képest, amit az ember a dolgok felületes megközelítése alapján hajlamos feltételezni róluk.

Azt kell kérdeznünk magunktól: nincs többé lehetőségünk még egyszer eljutni egy kozmogónikus felfogáshoz, amely az univerzumra mint teljességre tekint? Nincs lehetőségünk a szabadság olyan impulzusához eljutni, amely aktuálisan hatással lenne a szociális életre? Nincs lehetőség egy olyan impulzusra, amely vallásos, és ugyanakkor a testvériség impulzusa, és ily módon a gazdasági társadalmi berendezkedés valóságos alapja? És ha ezeket a kérdéseket helyesen tesszük fel, valódi válaszokat kapunk. Mert ne felejtjük el, ezért vagyunk itt. A földön élő különféle típusú emberek ma nem mindnyájan alkalmazkodtak a teljesen átfogó univerzális igazsághoz; a különféle embertípusok a valóságos Cselekvés bizonyos területeihez alkalmazkodtak. És meg kell kérdeznünk magunktól: Hol létezik ma a földi életben annak lehetősége, hogy kozmogónia kibontakozzék? Hol létezik annak lehetőség, hogy a szabadság elsöprő impulzusa kibontakozzék? És hol létezik annak impulzusa, hogy az emberek olyan közösségben éljenek, amely vallásos, és szociális értelemben, testvéri?

Az utolsó kérdést vesszük elsőre, és ha elgondolkodunk részlelhajlás nélkül a dolgok állásáról földünkön, arra a következtetésre jutunk, hogy egy aktuális testvériség impulzus számára a temperamentum, a gondolkodásmód az ázsiai népességnél kereshető. Ázsia népeinél, különösen Japán és India civilizációiban. Annak ellenére, hogy ezek a civilizációk dekadenssé váltak, és annak ellenére, hogy külsődleges, felületes jelenségek ez ellen szólnak, ott találjuk az emberi szívekbe zárva a minden élőlény iránt érzett nagylelkű szeretet impulzusát, amely egyes egyedül alkalmas arra, hogy elsősorban a vallásos altruizmust megalapozza, és másodsorban, hogy egy aktuális, altruista ipari civilizációs formát kialakítson.

De itt egy sajátos tényezővel állunk szemben. Az ázsiaiaknak, valóban, az altruizmushoz való a temperamentumuk, de nem hordozzák az emberi létezés azon jellegét, amely lehetővé tenné számukra, hogy altruizmusukat gyakorlattá tegyék. Ők csak a temperamentummal rendelkeznek, de nincs lehetőségük, nincs tehetségük ahhoz, hogy olyan szociális állapotokat teremtsenek, amelyben az altruizmus a külvilágban megvalósulhatna. Évezredekken át az ázsiaiak képesek voltak az altruizmusra való hajlamot ápolni az emberi természetben.

Azt mondhatjuk tehát, hogy a három dologból – a kozmogónia impulzusa, a szabadság impulzusa és az altruizmus impulzusa – Ázsia a harmadik iránti belső lelki fogékonyságot birtokolja. Ez azonban, amit Ázsia birtokol, vagyis az altruizmus belső hajlama, csak az egyharmada annak, ami civilizációnk felemeléséhez szükséges.

És most Európáról. Európa számára szükséges a szociális kérdés megoldása, de nincs meg neki a szociális kérdés megoldásához kellő temperamentum. A szociális kérdés megoldásához az ázsiai temperamentumra volna szüksége. Európa szociális szükségletei a szociális kérdés megoldásának összes feltételét megadják, de az európaiaknak először keresztül-kasul át kellene itatódniuk azzal a gondolkodásmóddal, ami az ázsiai ember számára természetes – éppen csak

neki nem adatott meg, hogy a szociális igényeket úgy észlelje, ahogyan azok külsőleg léteznek. Gyakran ténylegesen bele is nyugszik azokba. Európában minden külső ösztönző adva van ahhoz, hogy valamit kezdjenek a szociális kérdéssel, de a temperamentum hiányzik. Másfelől Európában a legnagyobb mértékben jelen van a tehetség, a képesség, amely a szabadság táptalaját nyújtja – a szabadság impulzusa. Speciálisan az európai talentum erőssége a szabadságérzés belső érzülete legmagasabb fokának kifejlesztésében áll. A szabadság valóságos fogalma sajátosan európai adomány. De ezek között az európaiak között senki sem akad, aki szabadon cselekszik, aki meg tudná valósítani a szabadságot. Az európaiak a legnagyobb képzeteket tudják kialakítani a szabadság ideájáról. De éppen úgy, ahogy az ázsiai képes lenne tenni valamit, ha birtokolná a kristálytiszt európai gondolkodást egyéb hiányosságai nélkül, ha csak megvolna neki a szabadság tiszta európai eszméje, éppúgy az európaiak a szabadság legszebb fogalmait fejleszthetik ki, még sincs meg a lehetőség a szabadság eszméjének politikai megvalósítására az európai népek közvetlen cselekvése által. Mert a civilizáció három lényegéből – az altruizmus impulzusa, a szabadság impulzusa, a kozmogónia impulzusa – az európai csak ez egyik harmadot birtokolja, a szabadság impulzusát. A másik kettő nincsen meg neki. Így az európainak is csak egyharmada van abból, ami egy új kor tényleges, megvalósításához szükséges. Nagyon fontos, hogy az emberek legalább felismerjék ezeket a dolgokat, mint civilizációjuk titkait. Európában legalább elmondhatjuk, hogy megvan az összes feltétele a gondolkodásnak és érzésnek ahhoz, hogy tudjuk, mi a szabadság, de valami többlet nélkül nincsen meg a lehetőségünk, hogy megvalósítsuk ezt a szabadságot. Biztosíthatom Önöket arról, hogy például Németországban a legszebb dolgokat írták különböző emberek a szabadságról, miközben egész Németország Ludendorff és társai önkényuralmát nyögte. Ezidőtájt a legszebb dolgokat írták a szabadságról. Európában kétségkívül megvan a tehetség a szabadság impulzusának felfogásához. Ez azonban csak az egyharmada a civilizációjuk felemelésének, nem az egésze.

Elhagyva Európát és Nyugat felé menve – és itt egy kalap alá veszem Nagy-Britanniát és Amerikát – átmenve az angolszász világba ismét megtaláljuk itt egyharmadát az impulzusoknak – csak egyet a háromból –, amelyek szükségesek civilizációjuk felemelkedéséhez, és ez a kozmogónia impulzusa. Aki csak megismerkedett az angolszász világ spirituális életével, az tudja, hogy az első pillantásra formalizált és materialista angolszász spirituális élet – és jóllehet még ahhoz is, ami spirituális, materiális formában akar hozzájutni –, mégis megvan benne a kozmogónia. Bár ezt a kozmogóniát manapság teljesen hibás ösvényeken keresik, mégis az angolszász természetben rejlik ennek keresése. Ismét egy harmad: a kozmogónia keresése. Nincsen meg annak a lehetősége, hogy ezt a kozmogóniát kapcsolatba hozzák a szabad, altruista emberrel. Megvan a tehetség ahhoz, hogy ezt a kozmogóniát díszítőelemként kezeljék, kidolgozzák és megformálják., de nincs meg a tehetség arra, hogy ebbe a kozmogóniába betagolják az emberi lényt. Még a spiritizta mozgalom XIX. század közepi korai kezdeteiben is – még mindig őrzi ennek bizonyos nyomait – volt, mondhatjuk valamiféle kozmogóniája, még ha ez tévútra is vezetett. Amikor megpróbálták eljutni hozzá, megvoltak az érzéki világ mögött rejlő erők, csak ők materialista irányt vettek, és materialista eszközöket használtak megtalálásukra. De ők nem törekedtek arra, hogy olyasfajta formalista tudományhoz érkezzenek el, mint amelyet Önök látnak például az európaiaknál. Ők megpróbálták ismeretségbe kerülni a valódi érzékeletti erőkkel. De, ahogy mondtam, rossz utat választottak. Így itt is csak egyharmadunk van abból, aminek meg kell lennie ahhoz, hogy civilizációjuk újra felemelkedhessen.

Nem juthatunk napjainkban civilizációjuk titkaihoz, kedves barátaim, hacsak nem tudjuk megkülönböztetni, hogy a civilizáció emelkedéséhez szükséges három impulzus hogyan oszlik meg a földfelszín különböző tagjai között, illetve nem tudjuk, hogy a Kozmogónia tendenciája az angolszász világ osztályrésze, a Szabadság tendenciája az európai világban rejlik, míg az Altruizmus tendenciája, illetve annak a temperamentumnak a tendenciája, amely helyesen felfogva a szociális érzéshez vezet, szigorú értelemben az ázsiai kultúra sajátja.

Ezek azok az alapvető eszmék, amelyeknek inspirálniuk kell napjainkban mindazoknak a gondolkodását és érzését, akik komolyan és őszintén munkálkodni készülnek civilizációnk újraalkotására. Napjainkban nem zárkozhatunk be tanulmányainkba, azt mérlegelve, melyik a legjobb program a jövőre nézve. Amit tennünk kell, hogy kimegyünk a világba, és megkeressük az ott már meglévő impulzusokat.

Ahogy mondtam, ha civilizációnkra tekintünk, és mindarra, ami bukását siettet, nem tudunk szabadulni a benyomástól, hogy lehetetlen megmentenünk. És nem is lehet megmenteni, hacsak az emberek nem látják, hogy az egyik rész az egyik népnél található, a másik másoknál, a harmadik amazoknál - hacsak az emberek az egész földkerekségen nem jönnek össze és nem látnak hozzá, hogy gyakorlatban felismerjék, amit külön-külön egyikük sem tud elérni abszolút értelemben, de amit el kell érnie annak, akit úgyszólván a sors kijelölt arra a bizonyos feladatra. Ha a mai amerikai a kozmogónia mellett ki akarja fejleszteni a szabadságot és szocializmust, nem fog neki sikerülni. Ha az európai a szabadság impulzusának megalapozása mellett kozmogóniát és altruizmust akar szolgáltatni, nem sikerül neki. Az ázsiai semmivel többet nem tud megvalósítani, mint régóta érlelt altruizmusát. Ha ezt az altruizmust átveszik a földlakók más csoportjai és azzal telítik, amire különös tehetségük van – akkor és csak akkor fogunk valóban előrehaladni.

Egyszer s mindenkorra el kell ismerni önmagunk előtt, hogy civilizációnk elkorcsosult, és újra erőt kell találnia. Ezt valamelyest elvontan fejeztem ki, és hogy konkrétabb legyek, a következőképpen közelítem meg. A Kelet régi, kereszténység előtti civilizációi, mint tudják, nagy városokat hozott létre. Civilizációk egész sorára tekinthetünk vissza Keleten, amelyek mindegyike nagy városokat produkált. Ám ezeknek a nagy városoknak sajátos karakterük volt. A Kelet összes civilizációjának megvolt az ereje ahhoz, hogy a nagy városok mellett létrehozza a koncepciót, amely szerint végül is az ember élete üres, semmi, amennyiben nem hatol be a tisztán fizikai mögé, a fizikain túlba. És így a nagy városok, Babilon, Ninive és a többiek képesek voltak a haladás valóságos erőit kifejleszteni, mert az embereket nem arra vezették, hogy azt vegyék magának a realitásnak, amit a városok maguk hoznak elő, hanem sokkal inkább azt, ami mögöttük van. Az Rómában történt, hogy az emberek elkezdték a városok civilizációját annak mércéjévé tenni, amit realitásnak tekintettek. A görög városok elképzelhetetlenek a körülöttük elterülő vidék nélkül. Ha a történelem, ahogyan ismerjük, nem volna annyira konvencionális mese, 'fable convenue', és képes volna valóságos aspektusaiban feléleszteni a régi idöket, megmutatná nekünk azt, hogyan gyökereztek a görög városok az egész vidékben. Rómában már nem így állt a helyzet. Valójában Róma egész történelme abban áll, hogy valóságos világgá változtassák a képzetvilágot, vagyis a nem-reális világ reálissá változtatásában. Rómában jelent meg először az 'Állampolgár', az élő ember melletti szellemalak. Mert az ember emberi lény, és ha emellett állampolgár is, az fikció. Állampolgársága olyan dolog, amit anyakönyvbe vesznek, vagy a városi nyilvántartásba vezetnek be, vagy valami efféle. Az, hogy bizonyos lénytagokkal ellátott emberi egyedként való létén túl még az ingatlan-nyilvántartásban kellően felvett birtok tulajdonosa is – ez a realitás melletti fikció. Ez alaposan római. De Róma ennél sokkal többet ért el. Róma elérte mindazt, ami a városnak a vidéktől - a valóságos, létező vidéktől – történő szétválasztásából fakad, és fiktív realitást adott annak. Róma például, vette a régi vallási fogalmakat, és római jogi fogalmakat vezetett beléjük. Ha nyitottan elővesszük a régi vallási fogalmakat, semmit sem találunk bennük, ami a római jogi fogalmaknak felelne meg. A római jogbölcselet egyszerűen előzönlötte a vallási etikát. A vallásos etikát – annak köszönhetően, amivé Róma tette – keresztül-kasul áthatja az érzékfeletti világ olyan képze, mintha az olyan hely volna, ahol bírák ülnek és ítékeznek az emberek tettei felett, pontosan úgy, ahogyan a bíróságok pulpitusain teszik, amelyeket római mintára honosítottak meg.

Ezeknek a római jogi képzeteknek a hatása annyira tartós, hogy amikor a karmáról beszélünk, éppenséggel észrevehető, hogy korunk embere, aki elfogadja ezt a tant, úgy képzelel el, mintha Iustitia ülne odaát, kimérve a jutalmat és büntetést földi tetteinkért – jutalom a jótettekért, büntetés a gonosztettekért – pontosan a római jogfelfogás szerint. Az összes szent és az érzékfeletti lények ezeknek a római jogi fogalmaknak a módjára léteznek, melyeket beültettek a természetfeletti világba.

Ki érti meg ma, például a görög „Végzet” hatalmas eszméjét? Nem mondhatnánk, hogy a római jogbölcselet sokat segítene nekünk manapság Oidipusz alakjának megértésében. Valójában, a római jogi fogalmak befolyásának tulajdoníthatóan úgy tűnik, az emberek teljesen elveszítették a tragikus nagyság megértésének képességét. Ezek a római jogi fogalmak beágyazódtak jelenkori civilizációnkba, annak minden részében ott élnek, lényegüket tekintve fikatív valósággá, valami imagináriussá váltak. Abszolút szükséges, hogy tisztán lássuk, a dolgok felfogásának egész módja hogyan vesztette el kapcsolatát a realitással, és hogy amire szükségünk van, az fogalmaink friss átítatása a realitással. Merthogy fogalmaink gyökereikben üresek, civilizációnk még mindig nincs tudatában annak, hogy a földkerekség összes emberének közös együttműködésére van szükség. Sohasem akarunk annak gyökeréig hatolni, ami szemünk előtt játszódik le, többé-kevésbé a dolgok felszínéhez ragaszkodunk. Másik példa erre a következő. Önök tudják, hogy a világ parlamentjeiben korábban – a XVIII. sz. első felében, vagy kicsit később – hogyan alakultak a párt tendenciák két meghatározott irányba: egyik a konzervatív, másik a liberális, és ezek hosszú időn át jelentős tiszteletnek örvendtek. A különböző más pártok, amelyek azóta jöttek létre, a két fő eredeti csoport tartozékai voltak. Volt konzervatív tendenciájú párt, és volt liberális tendenciájú párt. De a leginkább szükséges, hogy ma jussunk túl a szavakon a mögöttük levő realitásig, egy csomó dolog van, amelyekről fel kell tennünk a kérdést, nem azt, hogy miről beszélnek az értük kiálló emberek, hanem azt, hogy mi megy végbe tudattalanul magukban az emberekben. Ha így tesznek, azt fogják találni, hogy azok az emberek, akik egyik vagy másik konzervatív tónusú párthoz csatlakoznak, olyan emberek, akik valamiképpen főleg agrárérdekekhez kapcsolódnak, a földműveléshez, talajműveléshez, vagyis az emberi civilizáció elsődleges eleméhez. Így vagy úgy erről lesz szó. A felszínen, természetesen mindenféle más körülmény is beléphet. Nem azt állítom, hogy minden konzervatív szükségképpen kapcsolódik közvetlenül a mezőgazdasághoz. Természetesen itt is akad, mint mindenütt máshol, egy csomó ember, akit egy ügy hívószava ragad meg. A fő dologra kell ügyelni, ez pedig az, hogy a népesség azon része, amely a társadalmi szerkezet bizonyos formáinak megőrzésében érdekelt, illetve abban, hogy ne túl gyorsan változzanak a dolgok, az agrárnépesség.

A másik oldalon az iparosodottabb elem, amely a földtől elválasztott munkából ered, a liberális, progresszív. Úgyhogy ez a két párttendencia valami mélyebben fekvőben gyökerezik, és minden esetben meg kell próbálnunk kiemelni az ilyen dolgokat a pusztán frázisból, amelybe belesüppedtek, a szavakon túl a mögöttük levő reális dologig. Ám végül is minden ugyanarról szól – civilizációnk formája, melyben élünk, olyan, hogy az erő a szavakban rejlik. Előre kell nyomulnunk a valós dolgokon alapuló civilizációhoz, a valódi dolgok civilizációjához. Véget kell vetni a frázisokra, programokra, verbális ideálokra történő alapozásnak, és el kell érni a valóság tiszta észlelését. Mindenekelőtt, tisztán kell észlelnünk azokat a valóságokat, amelyek mélyebben fekszenek a civilizáció városi és vidéki, vagy mezőgazdasági és ipari formáinál. És ezeknél jóval mélyebben vannak azok az impulzusok, amelyek napjainkban működnek a földkerekségen elosztott emberi lénytagokban, s amelyek közül az amerikai a kozmogónia felé törekszik, az európai a szabadság felé, és az ázsiai az altruizmus felé – más szavakkal, egy valóban szociális élet felé.

Korunkban ez természetesen különös módon mutatkozott és mutatkozik meg. Az angol-amerikai civilizáció meghódítja a világot. Azonban, meghódítva a világot arra lesz szüksége, hogy magába

szívja azt, amit a világ meghódított részének kell nyújtania, vagyis a szabadság impulzusát, és az altruizmus impulzusát, minthogy önmagában csak a kozmogónia impulzusa van meg.. Tulajdonképpen az angol-amerikai civilizáció sikere a kozmogóniai impulzusban rejlik. Annak a körülménynek tulajdonítható, hogy az emberek képesek világ-gondolatokban gondolkodni.

Ahhoz, hogy ennek teljes jelentőségét felfogjuk - talán mondanom sem kell -, az szükséges, hogy eltávolodjunk a frázisoktól, és a valóságba hatoljunk. Mert bárki, aki csak a frázisokhoz kötődik, természetesen azt gondolná: nos, de hát végül is ki jelent meg a szabadság képviselőjeként, ha nem az angol-amerikai világ? A szavak szintjén igen, a legteljesebb mértékben. De ami egy dolog megítélésénél számít, az nem a szavak szintjén történő megjelenése, hanem az, hogy a valóságban micsoda. Mint tudják, számos alkalommal utaltunk a wilsonizmus nyelvezetére. A Wilson-féle frazeológia a nyugati országokban már régóta meghonosodott. 1918 októberében egy időre Közép-Európában is gyökeret vert. És az évek során újra meg újra rá kellett mutatni mindama sekélyességre, amit Woodrow Wilson képviselt, hogy mennyire üres és absztrakt volt mindaz, amit Wilson fémjelzett. Most már, természetesen Amerikában is kezdenek átlátni az emberek a wilsonizmuson, azon, hogy mennyire üres és absztrakt. Sorainkban nem merült fel a nemzeti ellenérzés kérdése Wilsonnal szemben, semmilyen Európából fakadó antagonizmus kérdése nem merült fel. Az ellentmondás civilizáciánk, és annak erőinek teljes fogalmából fakadt. Annak a kérdése volt, hogy a wilsonizmust annak mutassuk, ami: mindannak a típusa, ami absztrakt és valótlan az emberi gondolatban. A Wilson-féle gondolat az, amelyik ilyen féloldalas eredményeket hozott, mert abszorbeálta az amerikai impulzusokat, a szabadság impulzusának valódi birtoklása nélkül – mert a szabadságról beszélni semmi esetre sem a bizonyítéka annak, hogy maga a szabadságimpulzus valóban ott van –, és továbbá, mert nem volt meg benne a gyakorlati altruizmus impulzusa.

Közép-Európa élete, mindazzal, ami volt, romokban hever. Ami Közép-Európában élt, az túlnyomórészt félelmetes alvásba merült. Jelen pillanatban a németek, mondhatni kénytelenek a szabadságra gondolni, nem a szép frázisok módjában, ahogyan akkor beszéltek róla, amikor Ludendorff igája alatt nyögtek – amikor az önkorlátozás a szabadság eszme megértésének melegágya lett. Most a test és lélek béna erőivel gondolnak rá, a valódi belső gondolat felszítására való képesség teljes hiányában. Németországban egy sor próbálkozásunk van a demokratikus forma létrehozására, demokrácia azonban nincs. Köztársaságunk van, republikánusok nélkül. És ez minden módon annak szimptomája, ami megnyilvánult különösen Közép-Európában, de egész európai világra általánosan jellemző.

És Kelet-Európa? Éveken keresztül hozsannázta az egész világ proletariátusa mindazt, amire a marxisták készültek. Lenin és Trockij abban a helyzetben voltak, hogy a marxizmust gyakorlati síkra ültessék, és ez a civilizáció nagybani kifosztásává vált, ami egyenértékű a civilizáció romba döntésével. És ez még csak a kezdet. Mindezek ellenére, mégiscsak létezik Európában a képesség a szabadság eszmei, spirituális megalapozására. Mindössze Európának ki kell egészítenie ezt napi gyakorlatában a Föld többi népével való együttműködés révén.

Ázsiában az utóbbi években a régi ázsiai szellem felgyulladását láthatjuk. Azok az emberek, akik szellemi vezető szerepet játszanak Ázsiában – vegyük csak például azt, akire már utalást tettem Rabindranath Tagore-t -, Ázsia vezető szellemei már kifejezőmódjukban is jelzik, hogy az altruizmus szelleme egyáltalán nem halott. De ott most még kevésbé lehetséges, mint a régi időkben, hogy civilizációt vívjanak ki azoknak az impulzusoknak mindössze egyharmadával, amelyek a civilizációhoz vezetnek.

Mindez odavezet ma, hogy annyit beszélnek ezekről a dolgokról, amelyek a haldokló civilizációra jellemzőek, de amelyekről az emberek úgy beszélnek, mintha fellépnének valamiért, ami ideálként működőképes lehet. Éveken át proklamálták, hogy minden nemzetnek joga kell legyen

... nos, nem is tudom pontosan mire is, hogy a maga módján élje életét, vagy valami ilyesmi. Kérdezem mármost Önöket, a mai ember számára, ha őszinte és becsületes ebben a kérdésben, mi is a „nemzet”? Gyakorlatilag csak egy kifejezés, bizonyosan semmilyen valóság. Ha valaki a népszellemről beszél, abban az értelemben, ahogy mi szólunk róla az antropozófiában, úgy lehet beszélni róla, mert akkor van realitás mögötte, de nem akkor, amikor pusztán egy absztrakciót jelöl. És absztrakció van az emberek fejében ma, amikor a „nemzetiségek szabadságáról”, és a többről beszélnek. Mert biztos, hogy semmilyen nemzeti lény valóságában nem hisznek. És itt rejlik a mélységes belső hamisság, aminek az emberek behódolnak. Nem hisznek a nemzeti lény valóságában, mégis a „nemzet szabadságáról” beszélnek. Mintha napjaink materialista embere számára a „nemzet” bármit is jelentene! Mi a német nemzet? Éppenséggel kilencven millió ember, akiket egymáshoz lehet adni, és összegezni: A+A+A. Ez nem a nemzeti lény – ami önálló entitás –, amiben hisznek az emberek. Ugyanez a helyzet a többi nemzettel. Mégis az emberek beszélnek ilyeneket, és azt hiszik, hogy realitásokról beszélnek, és mindvégig hazudnak maguknak a lelkük mélyén.

De a Realitásokkal foglalkozunk, ha azt mondjuk:

Az angol-amerikai lény – a Kozmogónia felé törekvés.

Az európai lény – a Szabadság felé törekvés.

Az ázsiai lény – az altruizmus felé törekvés.

És amikor aztán megpróbáljuk megérteni ezt a három elkülönült erőt az univerzum egészét átfogó tudatban, amikor az univerzum egészének tudatából azt mondjuk magunknak, hogy a régi civilizáció alkotórészeire esik szét, pusztulásra van ítélve, akkor a jelen formájában való megőrzésére törekvés a kor ellenében működne, nem pedig érte. Új civilizációra van szükség a régi romjain. A régi civilizáció romjai fokozatosan szétporladnak, és csak az érti meg a jelenkort, akiben akarat és bátorság van arra, ami valóban új lesz. De ezt az újat meg kell alapozni, nem a görögök és rómaiak országa értelmében, és nem is a Föld korunk embere által vett értelmében. A Világ értelmezéséből kell fakadnia, a jövő emberének világtudatosságából, amely ismét elfordítja szemét a Földtől, és feltekint a Kozmoszba.

Ennek a Kozmosznak a látásához kell csak eljutnunk, ami a gyakorlatban túlvezet Kopernikusz és Galilei iskoláin bennünket. Kedves barátaim, az európaiak tudták, hogyan fejezzék ki a Föld környezetét matematikai módon, de nem tudták, hogyan jussanak valódi tudományhoz a Föld környezetéből. Mert abban az időben, amikor Giordano Bruno élt, ő ismert ember volt, nagy személyiség, de ma rá kell jöjjünk, hogy ahol ő csak matematikai rendet észlelhetett, ott spirituális rend uralkodik – valóság uralkodik. Az amerikaiak nem igazán hisznek ebben a tisztán matematikai világban, ebben a tisztán matematikai Kozmoszban. Az ő jellegzetes civilizációjuk elvezeti őket a mögöttes érzékfeletti erőkről való tudáshoz, még ha egyelőre helytelen úton haladnak is. Európában nem volt olyan tudás, amit ne kerestek volna. Mégis, amikor Goethe a maga módján valóban feltette a kérdést: „Mi a tudományos tudás?”, nem volt továbblépés, mert Európának nem volt ereje arra, hogy felvegye, amit az ember tanulmányozásából lehetne tanulni, és kozmogóniává szélesíteni, az univerzum tudományává. Goethe felfedezte a metamorfózist, a növények, az állatok és az ember metamorfózisát. A fej, csontrendszere tekintetében átalakult gerincoszlop és csontvelő. Eddig rendben, de ezt tovább kell követni és fejleszteni, amíg rá nem jönnek, hogy ez a fej a korábbi inkarnáció átalakult embere, és hogy a törzs és a végtagok a következő inkarnáció kezdeményei. A valódi tudománynak kozmikusnak kell lennie, máskülönben nem tudomány. Kozmikusnak kell lennie, kozmogóniának, máskülönben nem képes megadni azokat a belső impulzusokat, amelyek az embert az életen át hordozzák. A modern kor embere nem élhet ösztönösen, tudatosan kell élnie. Kozmogóniára van szüksége, és valódi szabadságra. Többre van szüksége, mint a szabadságról való homályos beszéd, többre, mint a szabadságról

való puszta szövegelés. Arra van szüksége, hogy a szabadság most éppenséggel közvetlen életébe és környezetébe nőjön bele. Ez csak azokon az utakon lehetséges, amelyek az etikai individualizmushoz vezetnek.

Ezzel kapcsolatban egy jellemző eset. Amikor „A szabadság filozófiája” című könyvem megjelent, Eduard von Hartmann az első egyike volt, aki egy példányt kapott belőle, és azt írta: - A könyv címének nem azt kellene adni, hogy a „Szabadság filozófiája”, hanem azt, hogy „Tanulmány az ismeretelmélettel és az etikai individualizmussal kapcsolatos jelenségről”. Címnek talán kicsit hosszú volna, de egyáltalán nem volna helytelen „Etikai individualizmus”-nak hívni, mert az etikai individualizmus nem más, mint a szabadság személyes megvalósítása. A legjobbak voltak teljesen képtelenek felfogni, hogy a kor aktuális impulzusai hogyan szólítottak fel arra, amit ez a könyv tárgyal.

És most Ázsiáról. Kedves barátaim, Európának és Ázsiának tényleg meg kell tanulniuk megérteni egymást. De ha a dolgok úgy mennek tovább, mint ahogyan eddig a múltban, akkor sohasem fogják megérteni egymást. Nemkülönben szükséges, hogy Ázsia és Amerika is megértse egymást. Az ázsiaiak Amerikára tekintenek, és úgy látják, mintha ott semmi egyéb nem volna, mint a külső élet, az állam, a politika, stb. gépesítése. Az ázsiaiak nincs igénye ez a gépesítés, az ő megértése azon dolgokra korlátozódik, amelyek az emberi lélek legbenső impulzusaiból fakadnak. Igaz, az európaiak megmártóztak ebben az ázsiai szellemben, Ázsia spirituális életében, de be kell vallani, hogy mindeközül nem adták tanújelét az alapos megértésnek. Nem is értettek teljesen egyet velem, és a keletkező nézeteltérés tisztán megmutatta, hogy nem nagyon értik, hogyan is kellene az európai kultúrába bevezetni az ázsiai kultúra ösztönző impulzusait. Gondoljanak csak Blavatszkaja asszonyra. Ő az indiai, tibeti civilizáció mindenféle dolgát be akarta vezetni az európai civilizációba. Max Müller más módon próbálta behozni az ázsiai kultúrát Európába. Sok minden található Blavatszkajánál, ami nincs meg Max Müllernél, és sok minden található Max Müllernél, ami nincs Blavatszkajánál. De Max Müller Blavatszkaját illető kritikájából kiviláglik, milyen kevés megértés volt a tárgy iránt. Max Müller véleménye szerint nem az indiai szellem valódi szubsztanciája volt, amit Blavatszkaja Angliába hozott, és azzal a hasonlattal fejezte ki magát, hogy nem lepődnek meg az emberek egy rőfögő disznón, de igencsak meglepődnének, ha a disznó ember módjára beszélne. Ahogyan Max Müller a hasonlatot használta, csak arra gondolhatott, hogy ő, a maga ázsiai kultúrájával a rőfögő disznó, és Blavatszkaja az, mintha a disznó ember módjára kezdene beszélni. Számomra bizonyosan semmilyen különösebb érdekessége nincs egy rőfögő disznónak, de annál érdekesebb volna, ha egy disznó hirtelen elkezdene szaladni és beszélni, mint az ember. Ennélfogva a hasonlat maga mutat rá, hogy az analógia, amelyet talált, sovány dolog, és főképp szavakban áll. De az emberek ezt nem veszik észre manapság, és ha az ember bátorkodik rámutatni az ügy abszurd oldalára, akkor azt gondolják, hogy nem volna szabad így bánni egy ilyen „elismert tekintéllyel”, mint Max Müllerral.

Eljött az idő, amikor őszintén és egyenesen kell beszélni. És ha őszinték és egyenesek akarunk lenni, akkor napjainkban nyíltan kell beszélni a civilizáció okkult tényeiről, többek közt arról, hogy az angol-amerikai világot a kozmogónia adománya, Európáé a szabadság adománya, Ázsiáé az altruizmus, a vallás, a társadalmi-gazdasági rend adománya. Ezt a három temperamentumot kell összeolvasztani a teljes humanitásért. Az összes világ emberévé kell válnunk, és az univerzum polgárának álláspontjáról cselekedni. Akkor és csak akkor jöhet el az, amit a kor valóban követel.